

HANOUILLE, K. & VERBRUGGEN, F. (2014). Nota bij hoorzitting van 14 januari 2014 m.b.t. het wetsvoorstel betreffende de internering van personen. Senaatscommissie voor de Justitie, onuitgeg.

VERSTRAETEN, R. (2012). *Handboek strafvordering*. Antwerpen: Maklu.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls bij het wetsontwerp betreffende de internering van personen die lijden aan een geestesstoornis, Parl. St. Kamer 2006-2007, nr. 51K2841/004.

Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Talhoui bij het wetsvoorstel betreffende de internering van personen, Parl. St. Senaat 2013-2014c, nr. 5-2001/6.

Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, gewoontemisdadigers en plegers van bepaalde seksuele strafbare feiten, BS 11 mei 1930, zoals vervangen door de Wet van 1 juli 1964, BS 17 juli 1964.

Wet van 21 april 2007 betreffende de internering van personen met een geestesstoornis, BS 13 juli 2007.

Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering van personen, BS 9 juli 2014.

Wet van 19 december 2014 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, BS 29 december 2014.

Wetsvoorstel betreffende de internering van personen, Parl. St. Senaat 2012-2013, nr. 5-2001/1.

Wetsvoorstel betreffende de internering van personen, Parl. St. Senaat 2013-2014a, nr. 5-2001/3.

Wetsvoorstel betreffende de internering van personen, Parl. St. Senaat 2013-2014b, nr. 5-2001/4.

CRIMINOLOGIE EN STRAFRECHTSTHEORIE / CRIMINOLOGY AND CRIMINAL LAW THEORY

De focal concerns theorie Ontoetsbare straftoemetingstheorie?

Sigrid van Wingerden^a

^a Universitair Docent Criminologie, Instituut voor Strafrecht en Criminologie, Universiteit Leiden (Corresp.:s.g.c.van.wingerden@law.leidenuniv.nl).

Als de rechter een verdachte in het strafproces schuldig en strafbaar acht, beslist hij welke straf hij aan de dader oplegt. Deze straftoemetingsbeslissing is een belangrijk sluitstuk van het strafproces, omdat hier voor de dader de klappen vallen, en voor het slachtoffer en de maatschappij de gevolgen van het delinquente gedrag zichtbaar worden. De straftoemetingsbeslissing is daarmee belangrijk voor de legitimiteit van het hele straf(proces)recht. Voor diezelfde legitimiteit is het van belang dat het gelijkheidsbeginsel tot uitdrukking komt in de strafpraktijk: gelijke gevallen dienen gelijk gestraft te worden. Al bijna een eeuw lang wordt onderzoek verricht naar ongerechtvaardigde ongelijkheid in straftoemeting. De theorievorming over de factoren die de rechter een rol laat spelen bij zijn straftoemetingsbeslissing heeft zich de afgelopen decennia weliswaar sterk ontwikkeld, maar er is ook nog veel op aan te merken. In deze bijdrage zal ik daarom ingaan op theoretische ontwikkelingen omtrent de straftoemeting en bespreek ik problemen met betrekking tot de toetsing van de theorie die tegenwoordig dominant is in straftoemetingsonderzoek: de *focal concerns theory of sentencing*. Daarbij zal ik ook verbeterpunten aanwijzen.

1. Ontwikkelingen in straftoemetingstheorie¹

Straftoemeting maakt met periodes van *ups* en *downs* al meer dan honderd jaar deel uit van het criminologisch onderzoeksveld. In vroegere studies, zoals die van SELLIN (1928), ontbrak vaak een echte theorie over *waarom* van delict- of daderkenmerken een rol bij de straftoemeting wordt verwacht. Na deze theoriearme eerste straftoemetingsonderzoeken volgde een periode met theorieën die zich richten op de rol van daderkenmerken. Zo baseerde onderzoek naar de rol van het ras van de dader zich meestal op de *conflicttheorie*, waar het uitgangspunt is dat de wet en het systeem van rechtshandhaving middelen zijn van de hogere sociale klasse om de lagere sociale klasse te onderdrukken (zie bijvoorbeeld UNNEVER, FRAZIER & HENRETTA, 1980). Behalve onderzoek naar de rol van het ras van de dader, werd ook onderzoek naar de rol van het geslacht van de dader bij de straftoemeting vaak op de conflicttheorie gebaseerd. Volgens de conflicttheorie worden vrouwen zwaarder gestraft dan mannen, omdat vrouwen een zwakkere positie innemen in de maatschappij. De resultaten van de onderzoeken sluiten hier echter niet bij aan: in de meeste gevallen blijkt dat vrouwen niet zwaarder, maar juist lichter worden bestraft (CROW, 2005).

Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw werd de invloed van het geslacht van de dader daarom onderzocht op basis van de *patriarchische* of *chivalry theorie*, op grond waarvan lichtere straffen voor vrouwen worden verwacht. De theorie veronderstelt dat mannelijke rechters optreden als beschermers van de zwakke vrouw door een vrouwelijke verdachte zoveel mogelijk te ontzien bij de bestraffing. Deze 'bescherming' blijkt zich alleen voor te doen als vrouwen aan het traditionele rolpatroon voldoen (KOONS-WITT, 2002).

Vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw verfijnden de studies, doordat in steeds meer studies niet langer alleen de invloed van daderkenmerken werd onderzocht, maar ook rekening werd gehouden met delict- of proceskenmerken. Om de invloed van proceskenmerken te onderzoeken werd gebruik gemaakt van de *organisational theory of sentencing* (DIXON, 1995; ULMER & KRAMER 1998), waarbij verondersteld wordt dat kenmerken van de strafrechtelijke organisatie en de doorstroom in de strafrechtssketen grote invloed uitoefenen op de afdoening door de rechter. Deze theorie zoekt de verklaring voor verschillen in straftoemeting dus in de procesomstandigheden. Dit houdt in, dat de afdoening van strafbare feiten onder meer afhankelijk is van het arrondissement waarin de zaak behandeld wordt, het sepotbeleid, de fase van de rechtszaak (eerste aanleg of hoger beroep), de werkdruk bij zowel de staande als de zittende magistratuur, de persoon van de rechter en het type advocaat en voor de Angelsaksische rechtssystemen tevens de samenstelling van de jury en de invloed van de *guilty plea*. Resultaten van onderzoeken van bijvoorbeeld ULMER en JOHNSON (2004) duiden er inderdaad op dat de organisatie van het strafrechtelijk systeem straftoemetingsverschillen met zich mee brengt: in grote arrondissementen en arrondissementen met een hoge werkdruk wordt minder snel een vrijheidsstraf opgelegd dan in andere arrondissementen.

Ondanks de empirische vooruitgang bij het onderzoek naar straftoemeting bleef een echte theoretische vooruitgang lange tijd uit. In de jaren 80 van de vorige eeuw waren het nog altijd de conflicttheorie en de patriarchische theorie die de meeste toepassing vonden. Hoewel veel onderzoek naar straftoemeting is gebaseerd op deze twee theorieën, bieden zij onvoldoende houvast om verschillen in straftoemeting voldoende te verklaren. De patriarchische theorie lijkt in de hedendaagse geëmancipeerde samenleving aan betekenis te hebben ingeboet; vrouwen voldoen steeds minder aan het 'ouderwetse' rolpatroon van de hulpeloze vrouw. De conflicttheorie is een algemene theorie voor sociale verschijnselen en is niet als specifieke straftheorie ontwikkeld. De theoretische onderbouwing van onderzoek

¹ Deze paragraaf en de volgende zijn gebaseerd op WERMINK, VAN WINGERDEN, VAN WILSEM & NIEUWBEERTA, 2015.

naar straftoemeting op basis van de conflicttheorie is daarom niet erg sterk: de conflicttheorie houdt uitsluitend rekening met de sociale status van de dader. De ernst van het delict, het criminele verleden van de dader en slachtofferkenmerken blijven in deze theorie buiten beschouwing, terwijl deze factoren de straftoemeting wel degelijk blijken te beïnvloeden. Ook de theorie van de organisatorische aspecten kenmerkt zich door eenzijdigheid. Deze theorie richt zich uitsluitend op strafprocesrechtelijke omstandigheden, zoals het arrondissement waarin de zaak voorkomt, maar vergeet daarbij rekening te houden met dader- en slachtofferkenmerken en de omstandigheden waaronder het delict heeft plaatsgevonden.

2. Focal concerns theory of sentencing

Om aan de zwakke theoretische onderbouwing en eenzijdigheid van onderzoek naar straftoemeting een einde te maken, ontwikkelde STEFFENSMEIER samen met anderen in de jaren 90 de *focal concerns theory of sentencing* (STEFFENSMEIER & DEMUTH 2001, STEFFENSMEIER, KRAMER & STREIFEL 1993, STEFFENSMEIER, ULMER & KRAMER 1998). Hierin staat de rechter die een verdachte een straf moet toemeten centraal. De *focal concerns* theorie is daarmee de eerste *echte* straftoemetingstheorie en wordt in bijna ieder straftoemetingsonderzoek van de afgelopen twee decennia gebruikt.

De theorie borduurt voort op de *bounded rationality-uncertainty avoidance* theorie van ALBONETTI (1991), waarin de straftoemetingsbeslissing wordt gepresenteerd als één die plaatsvindt in een context waarin rechters gebrekkige informatie hebben over de strafzaak en de dader, en slechts beperkte tijd hebben om een beslissing te nemen. Rechters gaan (net als ieder ander mens) met deze onzekerheid om door terug te vallen op eerdere ervaringen met vergelijkbare gevallen, heersende stereotypes en vooroordelen. Op dit punt haakt de *focal concerns* theorie ook in op de *expectation states approach* van UNNEVER en HEMBROFF (1988). Stereotypering vindt plaats op basis van demografische kenmerken, zoals ras, etniciteit, geslacht, leeftijd, sociale klasse en aantrekkelijkheid van de dader. Zo worden de verdachte bepaalde eigenschappen toegedicht. De rechter valt dus bij gebrek aan tijd en informatie terug op eerdere ervaringen en stereotypering. Dit zijn '*patterned responses*' of '*perceptual shorthands*' (CROW, 2005): 'Ah, weer zo'n jonge, drugsdealende Antilliaan. Dan weet ik wat voor vlees ik in de kuip heb'. Doordat de rechter bij zijn straftoemetingsbeslissing terugvalt op stereotypering, kunnen voor verschillende groepen daders verschillen in straftoemeting ontstaan.

STEFFENSMEIER *et al.* (1995, 1998; STEFFENSMEIER & DEMUTH, 2000) hebben de theorie verder ontwikkeld door toe te voegen dat de rechters binnen die context van beperkte tijd en informatie drie hoofdvragen (de drie focal concerns) proberen te beantwoorden: 1) wat is de ernst van het feit en de verwijtbaarheid van de dader?; 2) Hoe gevaarlijk is de dader? In hoeverre moet de maatschappij tegen hem beschermd worden?; En 3) welke praktische gevolgen heeft de straftoemetingsbeslissing voor de dader of voor anderen? Het gaat bij dit derde punt om uiteenlopende problemen zoals wie voor de kinderen van de dader zorgt als hij gevangenisstraf krijgt, wat de beschikbare gevangenis capaciteit is, en hoe hoog de werkdruk van de rechter is.

Hoewel de theorie, anders dan haar voorgangers, veelomvattend is en daarmee meer recht doet aan de straftoemetingspraktijk, is er een aantal kanttekeningen bij de toetsbaarheid van de theorie te plaatsen. Toetsing in de praktijk lijkt praktisch onmogelijk om twee redenen.

3. De theorie is eigenlijk geen theorie

Ten eerste is de theorie niet goed te toetsen omdat de theorie weinig concreet is en geen richting geeft aan de te verwachten effecten. 'De rechter houdt rekening met de verwijtbaarheid en gevaarlijkheid van de dader en met praktische gevolgen'; Hoe dan? Daar zegt de theorie niets over. Het valt daarom te beargumenteren dat de *focal concerns* theorie meer een perspectief of benadering is dan een echte theorie. Zij fungeert meer als kapstok om hypothesen over de invloed van straftoemingsfactoren aan op te hangen.

Het gebrek aan richting geven is niet het enige zwakke punt van de theorie, de theorie is ook vrij leeg: de onderzoeker vult hem – net als bij de rationele keuzetheorie – zelf in. Wat bepaalt de delicternst en de gevaarlijkheid van de dader? Welke factoren betrek je in je onderzoek als 'praktisch gevolg'? Je kunt er naar eigen inzicht alles in kwijt. Op dit punt is het naar mijn mening een gemiste kans dat de *focal concerns* niet uitdrukkelijk gekoppeld worden aan andere onderzoeksvelden. De eerste *focal concern* van verwijtbaarheid zou geconcretiseerd kunnen worden door aan te sluiten bij studies die gaan over de delicternst. Volgens SCHOEP en VANDERVEEN (2012) bestaat de delicternst uit een 'objectieve' zijde (schade), zoals de gevolgen van de gedraging en de kwetsbaarheid van het slachtoffer, en uit een subjectieve zijde (schuld), zoals de psychische gesteldheid van de dader en het aandeel van het slachtoffer in het ontstaan van het delict. Onderzoek naar percepties van de ernst van een delict bieden ook inzicht in welke factoren bijdragen aan de verwijtbaarheid van het gedrag (zie bijvoorbeeld O'CONNEL & WHELAN (1996)). Door de *focal concerns* theorie uitdrukkelijk aan dit onderzoeksterrein te koppelen wordt de theorie minder vaag en krijgt zij meer richting.

Hetzelfde geldt voor de tweede *focal concern*. Door bij de operationalisatie van de gevaarlijkheid van de dader aan te sluiten bij factoren waarvan onderzoek heeft aangetoond dat zij de recidivekans verhogen, wordt de concretisering van de *focal concerns* meer *evidence based* in plaats van dat alles afhangt van de persoonlijke inkleuring door de onderzoeker. Naar deze koppeling tussen straftoemingstheorie en onderzoek over daderschap heb ik reeds een eerste aanzet gegeven (VAN WINGERDEN, 2014; VAN WINGERDEN, VAN WILSEM & JOHNSON, 2014): uit de leeftijdsgebonden sociale controletheorie van SAMPSON en LAUB (1993) blijkt bijvoorbeeld dat de kans op delinquentie kleiner is als iemand goede banden heeft met school, werk en familie. Daarom zijn in mijn onderzoek als variabelen opgenomen of de dader een vervolgopleiding heeft afgemaakt, of hij een tijdelijke of vaste baan had en of hij een goede relatie heeft met zijn partner en familie. In mijn onderzoek is ook opgenomen of de verdachte delinquente vrienden heeft, omdat die volgens WARR (2006) een belangrijke rol spelen bij de kans op delictgedrag. Ook andere persoonlijke omstandigheden of kenmerken van de dader heb ik in mijn onderzoek geïnccludeerd omdat zij blijken de recidiveliteratuur risicofactoren zijn. Voorbeelden daarvan zijn drugs- en alcoholgebruik (KRETSCHMAR & FLANNERY, 2007) en psychische problemen van de dader (GOTTFREDSON & HIRSCHL, 1990).

Concretisering van de laatste *focal concern* is lastig, omdat het een soort restcategorie is waar zeer uiteenlopende factoren onder geschaard worden. Het gaat om praktische gevolgen voor de dader (Verliest hij zijn baan? Is hij vanwege gezondheidsredenen detentieongeschikt?), voor zijn familie (Wie zorgt er nu voor de kinderen of dat de huur betaald wordt?), voor de rechter (Kan hij zichzelf na deze uitspraak nog steeds recht in de spiegel aankijken? Levert het extra werk op? En wat doet deze uitspraak met zijn carrièreperspectieven?), voor de rechterlijke macht (Wat betekent de uitspraak voor de werklust? Is het waarschijnlijk dat de uitspraak in hoger beroep stand zal houden?), voor organisaties die verantwoordelijk zijn voor de tenuitvoerlegging van sancties (Is er budget? Is er sprake van een cellentekort? Wat is de werkdruk bij de reclassering?), maar ook voor het publiek. Immers, als de rechter een lage straf oplegt die leidt tot publieke verontwaardiging, dan kan de legitimiteit van het

strafrechtstelsysteem aantasten. Doordat deze laatste *focal concern* zo'n breed concept betreft, is zij moeilijk aan een empirisch onderzoeksterrein te koppelen. Een deel van de *focal concerns* theorie zal daarom altijd vaag en ongericht blijven.

4. De drie focal concerns zijn niet te ontrafelen

Een ander probleem met betrekking tot de toetsbaarheid van de *focal concerns* theorie is dat de drie *focal concerns* zich niet laten ontrafelen. Als je door middel van straftoemetingsonderzoek effecten vindt, aan welke van de drie *focal concerns* kunnen die dan worden toegewezen? In recent onderzoek toonden mijn collega's en ik bijvoorbeeld aan dat tweede generatie Marokkanen tot langere gevangenisstraffen veroordeeld worden dan autochtonen (WERMINK, VAN WINGERDEN, VAN WILSEM & NIEUWBEERTA, 2015). Worden zij nu zwaarder gestraft omdat de rechter het verwijtbaarder vindt dat 'allochtonen' zich misdragen? Of omdat Marokkanen gevaarlijker worden geacht? Hun aandeel in de verdachtenpopulatie is immers groot (CBS, 2014), dus de kans dat zij opnieuw een delict plegen is daarmee ook groot. Of worden zij zwaarder bestraft vanwege de derde *focal concern*, dat praktische gevolgen voor Marokkanen anders zijn? Marokkanen zijn bijvoorbeeld vaker werkloos dan autochtonen (hun werkloosheidspercentages zijn respectievelijk 23% en 7% (CBS, 2014)). Aangezien werkloze daders geen baan te verliezen hebben, hoeft de rechter op dit terrein geen grote nadelige gevolgen te verwachten als hij een langdurige gevangenisstraf oplegt. Kortom: het blijft onduidelijk wat een gevonden effect zegt over de werking van *focal concerns* theorie.

5. We kunnen straftoemetingseffecten niet goed meten

Een punt dat samenhangt met het probleem dat de *focal concerns* theorie niet goed te toetsen is doordat de *focal concerns* niet goed te ontrafelen zijn, is dat straftoemeting te complex is (of het straftoemetingsonderzoek nog onvoldoende ontwikkeld is) om de straftoemeting goed te bestuderen. In Nederland worden verschillende sanctietypen en -modaliteiten (voorwaardelijk of onvoorwaardelijk) veelvuldig in combinatie met elkaar opgelegd: uit een studie van ROSMALEN, KALIDIEN EN DE HEER-DE LANGE (2013) blijkt bijvoorbeeld dat een dader in 2011 gemiddeld tot 1,4 sanctietypen werd veroordeeld, voorwaardelijke modaliteiten buiten beschouwing gelaten. Door de verschillende straftypen en -combinaties vindt er 'uitruiling' tussen sancties plaats: meer straf van het ene soort is minder straf van het andere soort, en andersom (VAN WINGERDEN & VAN WILSEM, 2014). Als straftoemetingsonderzoek zich niet op het hele sanctiepakket richt, maar bijvoorbeeld alleen maar op de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, kan er dus een vertekend beeld ontstaan: sommige daders blijken niet *zwaarder*, maar *anders* gestraft te worden. Zo hebben daders met drugsproblemen een kleinere kans op gevangenisstraf, maar een grotere kans op plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD) (VAN WINGERDEN & WILSEM, 2014). En daders die in het buitenland geboren zijn, hebben weliswaar een grotere kans op gevangenisstraf, maar een kleinere kans op een taakstraf (wellicht vanwege communicatieproblemen). Per saldo worden zij niet zwaarder, maar iets lichter gestraft dan daders die in Nederland geboren zijn.

Voor de toetsing van de *focal concerns* theorie betekent dit dat alleen zinnig kan gebeuren als straftoemetingsonderzoek zijn bereik en zich niet alleen richt op de gevangenisstraf, maar op het totale sanctiepakket. Dit brengt weer nieuwe vragen met zich: hoe verhouden de verschillende sancties zich tot elkaar? Hoe zwaar weegt een voorwaardelijke straf? En hoe zwaar weegt een maatregel als de terbeschikkingstelling, waarvan de duur niet van te voren vast staat? Daarom heeft het straftoemetingsonderzoek eerst nog heel wat uitdagingen te overwinnen voordat de *focal concerns* theorie werkelijk getoetst kan worden.

6. Richting voor de toekomst

Straffen is een complexe en ingrijpende gebeurtenis. Straftoemetingsonderzoek, opgehangen aan de *focal concerns* theorie, biedt inzicht in factoren die een rol spelen bij de rechterlijke beslissing. Maar er zijn verschillende kanttekeningen te plaatsen bij de toetsbaarheid van die theorie. De door mij voorgestelde koppeling van de theorie aan de onderzoeksterreinen van (percepties van) delicternst en ouderschap kunnen de theorie concreter maken, waardoor de kritiek op een aantal punten de wind uit de zeilen wordt genomen.

Referenties

- ALBONETTI, C.A. (1991). An integration of theories to explain judicial discretion. *Social Problems*, 38, 247-266.
- CBS (2014). *Jaarrapport Integratie 2014*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CROW, M.S. (2005). *Florida's Evolving Sentencing Policy: An Analysis of the Impact of Sentencing Guidelines Transformations*, (diss.). Florida State University School of Criminology and Criminal Justice 2005.
- GOTTFREDSON, M.R. & HIRSCHI, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- KOONS-WITT, B.A. (2002). The effect of gender on the decision to incarcerate before and after the introduction of sentencing guidelines. *Criminology*, 40(2), 297-327.
- KRETSCHMAR, J.M. & FLANNERY, D.J. (2007). Substance use and violent behavior. In D.J. FLANNERY, A.T. VAZSONYI & I.D. WALDMAN (eds.), *The Cambridge handbook of violent behavior and aggression*. New York: Cambridge University Press, 647-663.
- O'CONNELL, M. & WHELAN, A. (1996). Taking Wrongs Seriously. Public Perceptions of Crime Seriousness. *British Journal of Criminology*, 36(2), 299-318.
- ROSMALEN, M.M. VAN, KALIDIEN, S.N. & DE HEER-DE LANGE, N.E. (2012). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2011*. Den Haag: Boom Lemma.
- SAMPSON, R.J. & LAUB, J.H. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge: Harvard University Press.
- SELLIN, T. (1926). The Negro criminal: a statistical note. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 140, 52-64.
- STEFFENSMEIER, D., KRAMER, J. & ULMER, J. (1995). Age differences in sentencing. *Justice Quarterly*, 12, 583-602.
- STEFFENSMEIER, D., ULMER, J.T. & KRAMER, J.H. (1998). The interaction of race, gender, and age in criminal sentencing: The punishment cost of being young, black, and male. *Criminology*, 36, 763-797.
- STEFFENSMEIER, D. & DEMUTH, S. (2000). Ethnicity and sentencing outcomes in US federal courts: Who is punished more harshly? *American Sociological Review*, 65, 705-729.
- ULMER, J.T. & KRAMER, J.H. (1998). The Use and Transformation of Formal Decision-Making Criteria: Sentencing Guidelines, Organizational Contexts, and Case Processing Strategies. *Social Problems*, 45, 248-267.
- UNNEVER, J.D. & HEMBROFF, L.A. (1988). The Prediction of Racial Ethnic Sentencing Disparities – An Expectations States Approach. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 25, 53-82.
- UNNEVER, J.D., FRAZIER, C.E. & HENRETTA, J.C. (1980). Race differences in criminal sentencing. *The Sociological Quarterly*, 21(2), 197-206.
- WAR, M. (2006). Life-course transitions and desistance from crime. *Criminology*, 36, 193-216.

- WARTNA, B.S.J., TOLLENAAR, N., BLOM, M., ALMA, S.M., BREGMAN, I.M. & ESSERS, A.A.M. (2011). *Recidivebericht 2002-2008. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*. Den Haag: WODC.
- WERKMINK, H.T., VAN WINGERDEN, S.G.C., VAN WILSEM, J.A. & NIEUWBEERTA, P. (2015). Etnisch gerelateerde verschillen in de straftoemeting. *Research Memoranda*, 10(1). Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- WINGERDEN, S.G.C. VAN (2014). *Sentencing in the Netherlands. Taking risk-related offender characteristics into account*. Den Haag: Eleven International.
- WINGERDEN, S.G.C. VAN, & VAN WILSEM, J.A. (2014). Straffen omvat meer dan gevangenisstraf. *Tijdschrift voor Criminologie*, 56(1), 3-23.
- WINGERDEN, S.G.C. VAN, VAN WILSEM, J.A. & JOHNSON, B.D. (2014). Offender's Personal Circumstances and Punishment: Toward a More Refined Model for the Explanation of Sentencing Disparities. *Justice Quarterly*, 1-34.

CRIMINOLOGIE EN METHODOLOGIE / CRIME & CRIMINAL JUSTICE STATISTICS & METHODOLOGY

Systematische reviews van kwalitatief onderzoek binnen de criminologie

ANTOINETTE VERHAGE^a & DOMINIQUE BOELS^b

- ^a Postdoc onderzoekster, vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, UGent (Corresp.: Antoinette.Verhage@ugent.be). Deze bijdrage kwam tot stand in het kader van een project van het FWO Vlaanderen.
- ^b Postdoc onderzoekster, vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, UGent.

Inleiding

Eind jaren 70 overheerste een vrij negatieve perceptie van onderzoekers over het nut van interventies: *nothing works*. Ondanks een toename van evaluatieonderzoek leek de wetenschap nog veel vragen onbeantwoord te laten. Dit 'nothing works-debat' (MARTINSON, 1974), leidde tot een sterke vraag vanuit de wetenschap en vanuit de praktijk (bv. Robert MARTINSON, Archie COCHRANE) naar het doen van meer systematisch onderzoek, gebruik makend van onderzoeksresultaten die reeds voorhanden zijn. Dit betekende een aanzet voor het uitvoeren van meta-analyses en reviews van onderzoek, waarin het systematisch verzamelen, beoordelen en samenvatten van kwalitatief hoogstaand wetenschappelijk onderzoek centraal stond.

Hierbij was de centrale doelstelling om meer geïnformeerde (medische) beslissingen te kunnen nemen op basis van systematisch verzamelde informatie (HANNES & CLAES, 2007; MARTINSON, 1974; MCGUIRE, 1995). Deze ideeën kristalliseerden in het begin van de jaren 90 in de oprichting van de Cochrane Collaboration. Deze internationale non-profit organisatie, gericht op onderzoek in de medische wetenschappen, produceert en verspreidt *systematische literatuuronderzoeken* die voornamelijk effecten van therapeutische ingrepen in de medische wetenschappen evalueren (HANNES & CLAES, 2007). Het onderscheid met een gewoon literatuuronderzoek situeert zich in het systematisch en omvattend karakter van het systematisch literatuuronderzoek, wat moet toelaten om meer precieze schattingen te geven van gevonden effecten.

Dat dergelijk onderzoek ook in de sociale wetenschappen van grote waarde kan zijn, werd al snel duidelijk. Het inspireerde sociale wetenschappers dan ook om een gelijkaardig project op poten te zetten. In 2000 werd de Campbell Collaboration opgericht, om onderzoekers, praktijkmensen en beleidsmakers in de domeinen sociaal welzijn, opvoeding en